

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ ของเยาวชน : การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

Causal Factors of Behavior in Preventing Electronic Cigarette Consumption Among Youth : A Systematic Review

ปริญญาดาระสุวรรณ วท.ม. (การส่งเสริมสุขภาพและสุขศึกษา)
ณัฐกฤตา ศิริโสภณ ศษ.ด. (เทคโนโลยีการศึกษา)

Parinya Darasuwon M.Sc. (Health Promotion and Health Education)
Nuthakritta Sirisophon Ed.D. (Education Technology)

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty Education, Kasetsart University Bang Khen

Received: March 5, 2024

Revised: May 9, 2024

Accepted: July 1, 2024

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาและวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชน โดยการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ จากฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์จำนวน 9 ฐานข้อมูลที่มีการทบทวนโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ ได้รับการตีพิมพ์ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2560 – พ.ศ. 2565 ซึ่งเป็นบทความวิชาการและบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้รับการเผยแพร่ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ผลการศึกษา พบว่า มีบทความวิชาการและบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 13 เรื่อง ซึ่งมีปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชน ได้แก่ เจตคติในการไม่บริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ และการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชน

ข้อเสนอแนะจากข้อค้นพบปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชนครั้งนี้ นักวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องในการสร้างเสริมพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชนควรนำองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบหรือกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชนตามบริบทของพื้นที่ต่อไป

คำสำคัญ: ปัจจัยเชิงสาเหตุ พฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ เยาวชน

Abstract

This systematic literature review concentrates on the analysis of causal factors of behavior in preventing electronic cigarettes consumption among youth. These considered scholarly articles and research papers are available in the electronic journal 9 database, encompassing publications from 2017 to 2022 in both Thai and English

languages. There were 13 articles matching the criteria, focusing on the following issues: 1) Attitude Toward Behaviors of No Electronic Cigarette Consumption 2) Perceived behaviors: control of behavior in preventing electronic cigarette consumption and 3) Media literacy of electronic cigarettes advertises causal factors of behavior in preventing electronic cigarette consumption among youth (refusal of electronic cigarette consumption and avoidance of stimuli for electronic cigarette consumption) and Key findings on The factors influencing causal factors of behavior in preventing electronic cigarettes consumption among youth offer valuable insights for researchers and individuals concerned with addressing this issue. These insights, derived from the analysis and synthesis of the literature review, can serve as guiding principles for developing models or activities aimed at fostering behavior that prevents electronic cigarette consumption among youth, tailored to the specifics of the local context.

Keywords: Causal factors, Behavior in preventing electronic Cigarette consumption, Youth

บทนำ

การบริโภคบุหรี่ยี่ห้ออิเล็กทรอนิกส์ถือว่าเป็นความท้าทายต่อระบบสาธารณสุขระดับโลก ภายในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ส่งผลทำให้การควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบที่มีอุปสรรคอยู่แล้ว ประสพปัญหามากยิ่งขึ้น เนื่องจากอุตสาหกรรมยาสูบพยายามทุกวิถีทางในการแสวงหากำไรและกลุ่มลูกค้ารายใหม่โดยการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบการใช้งานที่แปลกใหม่ พกพา และใช้งานง่าย อีกทั้งมีรูปลักษณ์ที่ทันสมัย กลิ่น สีที่ดึงดูดใจมากถึง 16,000 รสชาติ ส่วนใหญ่เป็นรสขนมหวาน กลิ่นผลไม้ อาหาร เครื่องดื่ม ที่ล้วนเป็นรสชาติที่เด็กและวัยรุ่นชื่นชอบ รวมถึงสารแต่งกลิ่นอื่นที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายอนุมานคิดว่าการปรุงแต่งวิตามิน กลิ่นแระสารต้านอนุมูลอิสระที่ทำให้เกิดความเข้าใจว่าผลิตภัณฑ์เหล่านี้มีประโยชน์ต่อสุขภาพหรือลดอันตรายต่อสุขภาพและเข้ายวนในการบริโภคมากขึ้น^(1,2) กอปรกับอุตสาหกรรมยาสูบได้โฆษณา ส่งเสริมการขายบุหรี่ยี่ห้ออิเล็กทรอนิกส์ ทั้งการลดราคา แลก แจกและแถมบุหรี่ยี่ห้ออิเล็กทรอนิกส์กับน้ำยาเติมบุหรี่ยี่ห้ออิเล็กทรอนิกส์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือเครือข่ายคอมพิวเตอร์และสื่อสังคมออนไลน์ ควบคู่กับการบิดเบือนข้อเท็จจริงบนแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์เพื่อสร้างภาพว่าบุหรี่ยี่ห้ออิเล็กทรอนิกส์มีอันตรายน้อยกว่าบุหรี่ยี่ห้อธรรมดา ส่งเสริมว่าบุหรี่ยี่ห้ออิเล็กทรอนิกส์จะช่วยเลิกบุหรี่ยี่ห้อธรรมดา หรือพยายามนำประเด็นสิทธิเสรีภาพมาผูกโยงกับการบริโภคบุหรี่ยี่ห้ออิเล็กทรอนิกส์

ส่งผลทำให้บุหรี่ยี่ห้ออิเล็กทรอนิกส์เป็นที่นิยมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนประเทศไทยมีอัตราการบริโภคบุหรี่ยี่ห้ออิเล็กทรอนิกส์สูงถึงร้อยละ 17^(3,4) จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในปี พ.ศ. 2560-พ.ศ. 2565 พบว่า มีการศึกษาพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยี่ห้ออิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชนยังมีอยู่น้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคบุหรี่ยี่ห้ออิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชนและการศึกษาเชิงสหสัมพันธ์ของตัวแปรและทำนาย มากกว่าการศึกษาถึงอิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยี่ห้ออิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชน และยังไม่ครอบคลุมถึงปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของบุคคลที่อธิบายพฤติกรรมบุคคลที่เกิดขึ้น และยังขาดการศึกษาวิจัยขั้นสูงที่มีการใช้สถิติในการวิเคราะห์หาค่าความสัมพันธ์ซึ่งผลการศึกษาที่อธิบายได้ชัดเจนมากขึ้น⁽⁵⁻⁷⁾ เนื่องจากพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยี่ห้ออิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชน มีความเกี่ยวข้องในหลายปัจจัยด้วยกันซึ่งเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในตัวบุคคล ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมบุคคลตามทฤษฎีปัญญาทางสังคม (Social Cognitive Theory: SCT)⁽⁸⁾ ซึ่งนักวิจัยและผู้สนใจพัฒนาพฤติกรรมควรพึงระวังในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพและหากมีการศึกษารูปแบบดังกล่าวจะช่วยเพิ่มหลักฐานเชิงประจักษ์ที่เป็นข้อค้นพบโดยสามารถนำผลศึกษาไปส่งเสริมและพัฒนาพฤติกรรม

ป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชน ในบริบทใกล้เคียงได้มากขึ้นและเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัยในอนาคตต่อไป ดังนั้น การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชนด้วยกระบวนการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ โดยผลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อยุทธศาสตร์ที่ 2 ป้องกันมิให้เกิด ผู้เสพยาสูบรายใหม่และเฝ้าระวังธุรกิจยาสูบ ภายใต้แผนปฏิบัติการด้านการควบคุมยาสูบแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2565–2570⁽⁸⁾ เพื่อนำไปพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชน อันนำไปสู่การลดอัตราการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ในกลุ่มเยาวชนและนักสูบหน้าใหม่ในวงกว้างและระยะยาวต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชน ด้วยกระบวนการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

วิธีการศึกษา

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (Systematic Review) จากบทความวิชาการและบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชน โดยคัดเลือกบทความวิชาการและบทความวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์และเผยแพร่จากฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560–พ.ศ. 2565

ประชากร

ประชากรที่ใช้สำหรับการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบครั้งนี้ คือ บทความวิชาการและบทความวิจัยแสดงถึงปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชนทั้งภาษาไทย

และภาษาอังกฤษ โดยคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้ 1) เป็นบทความวิชาการและบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชน 2) เป็นบทความวิชาการและบทความวิจัยที่มีความสมบูรณ์ในการวิจัยทุกขั้นตอนและมีการนำเสนอค่าสถิติที่จำเป็นเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์ทางสถิติ 3) เป็นบทความวิชาการและบทความวิจัยที่ศึกษาในประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา และ 4) เป็นบทความวิชาการและบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้รับการเผยแพร่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560–พ.ศ. 2565 ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยมีขั้นตอนการค้นหาและวิเคราะห์ข้อมูลให้ครอบคลุมกับประเด็นที่ต้องการศึกษาเพื่อให้ได้ผลการศึกษามีความน่าเชื่อถือ ดังนี้

1) กระบวนการสืบค้นวรรณกรรม

ค้นหาค้นหาบทความวิชาการและบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องจากฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกฐานข้อมูล ดังนี้ 1) เป็นแหล่งข้อมูลสาขาสุขภาพ วิทยาศาสตร์สุขภาพ และสังคมศาสตร์ที่สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นสมาชิก 2) เป็นบทความวิชาการและบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้รับการเผยแพร่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560–พ.ศ. 2565 ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่มีการทบทวนบทความวิชาการและบทความวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) และ 3) มีคำสำคัญที่ใช้ในการค้นหาค้นหาบทความวิชาการและบทความวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) แหล่งข้อมูล

กำหนดแหล่งสืบค้นข้อมูลบทความวิชาการและบทความวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ ภายในประเทศไทย คือ Thai Journals Online (ThaiJO) เป็นระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทยและระหว่างประเทศ คือ เช่น Scopus, Science Direct, Springer Ling, ISI Web of Science, Sage Journals, PubMed, Tobacco Control และ Taylor & Francis eBooks

3) กระบวนการคัดเลือกและวิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูล

มีการกระบวนการคัดเลือกและวิเคราะห์ / สังเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.1 เกณฑ์การคัดเลือกเข้า กล่าวคือ บทความวิชาการและบทความวิจัยที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในฐานข้อมูลที่กำหนดและมีคุณลักษณะ ดังนี้

3.1.1 คำสำคัญที่ใช้ในการค้นหาบทความวิชาการและบทความวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นพฤติกรรม ได้แก่ “พฤติกรรม” “Behavior” “ป้องกัน” “Preventing” “Prevention” “Avoidance” “บุหรี่หรืออิเล็กทรอนิกส์” “บุหรี่ไฟฟ้า” “Electronic Cigarette” “E- Cigarette” “E- Cig” “Vape” “Vaping” “Pod” “Electronic smoking devices (ESDs)” “Electronic devices” “Electronic nicotine delivery system” “เด็ก” “children” “เยาวชน” “Youth” “วัยรุ่น” “Adolescent” “Teens” “ปัจจัยเชิงสาเหตุ” และ “Causal Factors”

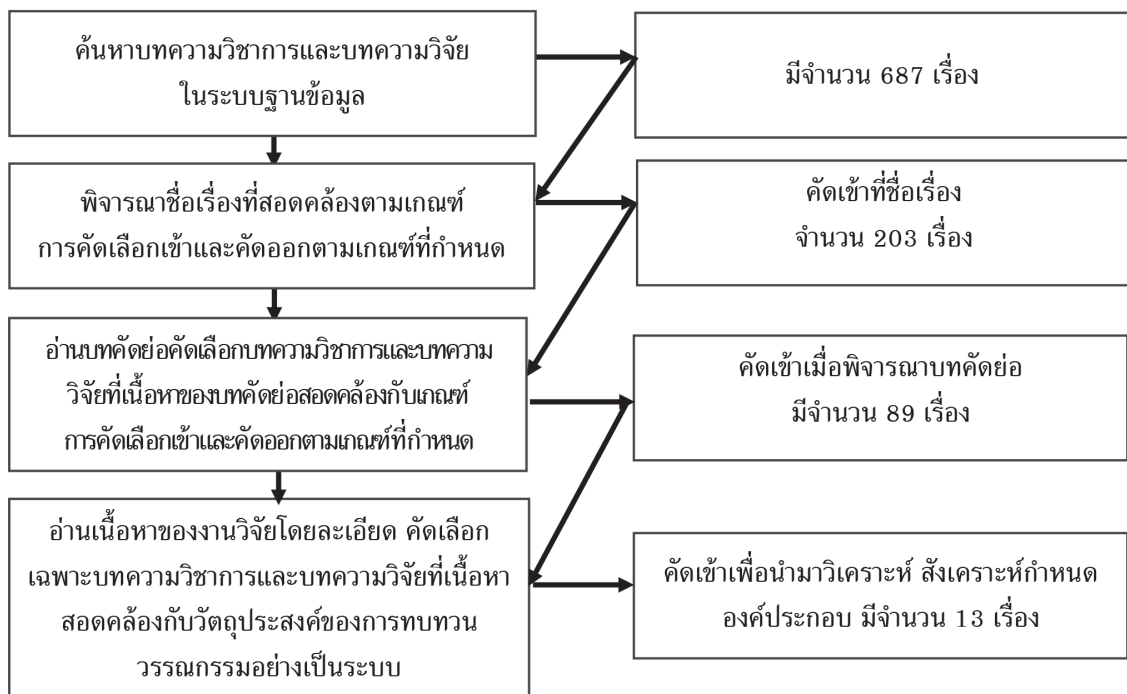
3.1.2 องค์ความรู้จากบทความวิชาการและบทความวิจัย แสดงถึงปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่หรืออิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชน

3.2 เกณฑ์การคัดออก กล่าวคือ บทความวิชาการและบทความวิจัยที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในฐานข้อมูลที่กำหนดและมีคุณลักษณะ ดังนี้

3.2.1 ไม่ใช่รายงานวิจัยฉบับเต็ม หรือบทความเข้าถึงเฉพาะบทคัดย่อ

3.2.2 บทความวิชาการและบทความวิจัยเป็นภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3 ขั้นตอนการคัดเลือก ค้นหาบทความซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบที่เน้นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

แผนภาพที่ 1 ขั้นตอนดำเนินการการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ

3.4 ขั้นตอนการวิเคราะห์/สังเคราะห์ตัวแปรที่ค้นพบ

การวิเคราะห์และจำแนกหมวดหมู่ของข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากการทบทวนบทความวิชาการและบทความวิจัยอย่างเป็นระบบโดยวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการวิจัยของแต่ละบทความมีผลลัพธ์เหมือนหรือต่างกันอย่างไร นอกจากนี้การพิจารณาตัวแปรที่ค้นพบมีการพิจารณาจากค่าสถิติความเชื่อมั่นในการทดสอบทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญเท่ากับ 0.05 และสังเคราะห์ในรูปแบบการอธิบายเชิงพรรณนาของตัวแปรที่ค้นพบต่อไป โดยพิจารณาและประเมินผลจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบและด้านด้านพฤติกรรมศาสตร์จำนวน 5 ท่าน ทั้งนี้กรณีที่ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความฯ มีความเห็นในการพิจารณาตัวแปรที่ค้นพบไม่ตรงกัน ซึ่งมีวิธีการดำเนินการด้วยการพิจารณาจากเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์พิจารณาตัวแปรที่ค้นพบที่มีความเห็นที่ไม่ตรงกัน

ผลการศึกษา

การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่อิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชน พบว่า การศึกษาพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่อิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชนในประเทศไทยและต่างประเทศยังมีอยู่น้อยมาก จำนวน 89 เรื่อง โดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคบุหรี่อิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชนและการศึกษาเชิงสหสัมพันธ์ของตัวแปรและทำนายมากกว่าการศึกษาถึงอิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่อิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชน และยังไม่ครอบคลุมถึงปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของบุคคลที่อธิบายพฤติกรรมบุคคลที่เกิดขึ้น รวมถึงยังขาด

การศึกษาวิจัยขั้นสูงที่มีการใช้สถิติในการวิเคราะห์อันจะนำมาซึ่งผลการศึกษาที่อธิบายได้ชัดเจนมากขึ้น และจากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ จำนวน 13 เรื่องสรุปได้ว่า พฤติกรรมการป้องกันบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชนมีความเกี่ยวข้องในหลายปัจจัยด้วยกันซึ่งเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในตัวบุคคล ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีปัญญาทางสังคม (Social Cognitive Theory: SCT) ถือว่าเป็นหนึ่งทฤษฎีพฤติกรรมสุขภาพระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal Health Behavior Theories) ที่ได้รับความนิยมอย่างมากในการนำมาใช้เป็นกำหนดกรอบแนวคิดการศึกษา/ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพในปัจจุบัน โดยทฤษฎีปัญญาทางสังคมมักจะถูกนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมที่มีความซับซ้อนที่เป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในตัวบุคคล ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมบุคคล⁽⁸⁾

อย่างไรก็ดี การศึกษานี้ พบข้อสังเกตจากการทบทวนงานวิจัยที่นำทฤษฎีปัญญาสังคมในการประยุกต์ใช้ว่ายังมีความคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพการส่งเสริมสุขภาพและสุขศึกษา และไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตามแนวคิดของทฤษฎีปัญญาสังคมกำหนดเท่าที่ควร และสิ่งสำคัญคือต้องแยกประเด็นการป้องกันบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ออกจากการป้องกันและการเลิกสูบบุหรี่ธรรมดา โดยไม่สามารถอ้างอิงหรือคัดลอกแนวทางป้องกันของผลิตภัณฑ์หนึ่งมาใช้กับอีกผลิตภัณฑ์หนึ่งได้

จากแนวคิดข้างต้นนั้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของนักวิจัยและนักวิชาการทั้งประเทศไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องสามารถระบุปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชนนั้นเป็นสหปัจจัยที่น่าสนใจ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชน

ตัวแปรสังเกต	ตัวแปรแฝง	งานวิจัยสนับสนุน	แนวคิดทฤษฎี
เจตคติในการไม่บริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ ^(7,10-13)	- ความเชื่อเรื่องการไม่บริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ - การประเมินผลลัพธ์ของความเชื่อเรื่องการไม่บริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์	- Simpson et al. 2022 - Hershberger et al. 2018 - Melinda et al. 2021 - Emily S, Brittani C, and Cheryl L. 2019 - Aljaberi F, and Yao J. 2021	ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior) ⁽¹⁴⁾
การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ ^(7,12)	- ความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรม - การรับรู้อำนาจในการควบคุมตนเองต่อการควบคุมตนเอง	- Simpson et al. 2022 - Emily S, Brittani C, and Cheryl L. 2019	
การรู้เท่าทันสื่อโฆษณาบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ ^(12,15,16)	- การเข้าถึงสื่อ - การวิเคราะห์สื่อ - การประเมินค่าสื่อ	- Emily S, Brittani C, and Cheryl L. 2019 - Steven H. 2020 - Sookyung K, et al, 2021 - Hongying et al, 2022	การรู้เท่าทันสื่อ (Media literacy) ⁽¹⁷⁾

จากตารางที่ 1 สามารถอธิบายได้ ดังนี้

1. เจตคติในการไม่บริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์

การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบสามารถสรุปได้ว่า เจตคติในการไม่บริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการไม่บริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ มี 2 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความเชื่อเรื่องการไม่บริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับผลดีและผลเสียต่อการไม่บริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ เป็นการประเมินว่ามีผลกระทบต่อสุขภาพ เศรษฐกิจ การเป็นที่ยอมรับจากเพื่อน และกฎระเบียบและมาตรการทางสังคม และ 2) การประเมินผลลัพธ์ของความเชื่อเรื่องการไม่บริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง การให้คุณค่าต่อผลที่เกิดขึ้นจากการไม่บริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ มีผลกระทบต่อสุขภาพ เศรษฐกิจ การเป็นที่ยอมรับจากเพื่อนและกฎระเบียบและมาตรการทางสังคม

จากงานวิจัยที่ผ่านมา เจตคติในการไม่บริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมป้องกันการ

บริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชน ($\beta=0.215$, $p<0.001$) ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าหากเยาวชนมีเจตคติในการไม่บริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์สูง จะส่งผลให้มีแนวโน้มในการป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์และไม่บริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ในอนาคต^(7,10-13)

2. การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์

การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบสามารถสรุปได้ว่า การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง ความเชื่อของเยาวชนเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมและการรับรู้อำนาจในการควบคุมตนเองในการปฏิบัติว่าควบคุมตนเองว่าเป็นเรื่องน่าเบื่อ ยุ่งยาก และง่ายเมื่อได้รับปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ให้สำเร็จได้

จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่าการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วย ความเชื่อเกี่ยวกับปัจจัยที่มี

ผลต่อพฤติกรรม และการรับรู้อำนาจในการควบคุมตนเองต่อการควบคุมตนเอง จากสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ การออกแบบผลิตภัณฑ์และการปรุงแต่งกลิ่นและรส และการเข้าถึงและการส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ การกำกับตนเองเป็นการสร้างความเชื่อมั่นของเด็กและเยาวชนให้สามารถในการควบคุมตนเองจากการเผชิญหน้าในสถานการณ์/เหตุการณ์ที่จะชักนำไปสู่การบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์^(7,12) ซึ่งอิทธิพลทางบวกต่อการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ สามารถอธิบายได้ว่า หากเพื่อนสนิททำหายหรือชวนให้ใช้บุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์เป็นเรื่องง่ายมาก ที่ฉันจะปฏิเสธเพื่อนทันที แม้ว่าบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์จะมีรูปลักษณะทันสมัย พกพาง่าย ราคาถูก สามารถซื้อได้ง่ายผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เป็นเรื่องง่ายมาก ที่ฉันจะไม่ใช้บุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์หรือมีอิทธิพลทางลบต่อการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ ทั้งเรื่องน่าเบื่อและยุ่งยากต่อการหลีกเลี่ยงในการเผชิญหน้าในสถานการณ์/เหตุการณ์ที่จะชักนำไปสู่การบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์

3. การรู้เท่าทันสื่อโฆษณาบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์

การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบสามารถสรุปได้ว่า การรู้เท่าทันสื่อโฆษณาบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ หมายถึงความสามารถของนักเรียนในการเข้าถึงสื่อ การวิเคราะห์สื่อ และการประเมินค่าสื่อเพื่อนำมาตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่นำเสนอเกี่ยวกับบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ อันนำไปสู่พฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างเหมาะสม

จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า การรู้เท่าทันสื่อโฆษณาบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ที่สูงขึ้นมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชน (AOR=1.2; 95% CI=1.1, 1.2; $p<0.0001$) ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าหากเยาวชนมีการรู้เท่าทันสื่อโฆษณาบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์สูง จะส่งผลให้มีแนวโน้มในการป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์และไม่บริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ในอนาคต^(12,15,16)

อภิปรายผล

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ในกลุ่มเยาวชนเป็นสหปัจจัย ได้แก่ เจตคติในการไม่บริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ และ การรู้เท่าทันสื่อโฆษณาบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชน เนื่องจากเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญของอุตสาหกรรมยาสูบ โดยการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบการใช้งานที่แปลกใหม่ พกพา และใช้งานง่าย อีกทั้งมีรูปลักษณะที่ทันสมัย กลิ่น สีที่ดึงดูดใจ การโฆษณาและส่งเสริมการขายบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือเครือข่ายคอมพิวเตอร์และสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น^(2,15) ส่งผลทำให้ค่านิยมในการใช้ชีวิตและทัศนคติเชิงลบต่อการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ของเด็กและเยาวชนเปลี่ยนแปลงไป รวมถึงการสื่อสารข้อมูลโทษพิษภัยไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมการเข้าถึงสื่อของเยาวชน^(1,3,6,13) ดังนั้น อาจมีการศึกษาในลักษณะเป็นการวิจัยเชิงปริมาณแบบเป็นลำดับ ซึ่งเป็นวิธีวิจัยที่ต้องได้ผลการวิจัยในแต่ละระยะเพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์ในระยะต่อไป ซึ่งระยะที่หนึ่งอาจเป็นการวิจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal Factor Relational Research) เพื่อศึกษาและพัฒนาโมเดลโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและรูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชนจากปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ในกลุ่มเยาวชนเพื่อนำไปสู่การออกแบบเพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ยิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชนอย่างยั่งยืนต่อไป

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ พบว่า มีบทความวิชาการและบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 13 เรื่อง จากฐานข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือได้รับความนิยมในการค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับด้านสุขภาพ วิทยาศาสตร์สุขภาพ และ

สังคมศาสตร์ เป็นต้น จำนวน 9 ฐานข้อมูลที่มีการทบทวน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์เป็น ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งมีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยผ่านการวิเคราะห์เนื้อหาและ จำแนกหมวดหมู่ของข้อมูล รวมถึงการพิจารณาและ ประเมินผลจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการควบคุมผลิตภัณฑ์ ยาสูบและด้านพันธุกรรมศาสตร์ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งพบตัวแปรสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผล ต่อพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่หรืออิเล็กทรอนิกส์ของ เยาวชน ได้แก่ เจตคติในการไม่บริโภคบุหรี่หรืออิเล็กทรอนิกส์ การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมป้องกันการ บริโภคบุหรี่หรืออิเล็กทรอนิกส์ และการรู้เท่าทันสื่อ โฆษณายูทูปหรืออิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการ บริโภคบุหรี่หรืออิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบทำให้ ได้ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการ บริโภคบุหรี่หรืออิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชน โดยนักวิจัยหรือ ผู้ที่สนใจสามารถนำองค์ประกอบของปัจจัยเชิงสาเหตุฯ จากการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างเสริม พฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่หรืออิเล็กทรอนิกส์ของ เยาวชน และบุคลากรทางการศึกษาและบุคลากรทาง สาธารณสุขสามารถนำองค์ประกอบที่พบใช้เป็นแนวทาง ในการสร้างเสริมพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ หรืออิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชนตามบริบทของกลุ่มเป้าหมาย และพื้นที่ต่อไป ดังนั้น ควรมีการวิจัยครั้งต่อไป เช่น การศึกษาวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของ โมเดลโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรม ป้องกันการบริโภคบุหรี่หรืออิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชนกับ ข้อมูลเชิงประจักษ์และการพัฒนารูปแบบ/โปรแกรม เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมป้องกันการบริโภคบุหรี่ หรืออิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชนที่สอดคล้องกับองค์ประกอบ ของปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมป้องกันการบริโภค บุหรี่หรืออิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชน

ข้อจำกัดของการทบทวนวรรณกรรม

การศึกษานี้ ไม่ได้ประเมินคุณภาพของบทความ วิชาการและบทความวิจัยที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากมีการ รวบรวมบทความวิชาการและบทความวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากฐานข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือได้รับความนิยมในการ ค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับด้านสุขภาพ วิทยาศาสตร์ สุขภาพ และสังคมศาสตร์ เป็นต้น จำนวน 9 ฐานข้อมูล ที่มีการทบทวนโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผลงานที่ได้รับการ ตีพิมพ์เป็นผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยเรื่องนี้ เป็นผลมาจากการประมวล การวิจัย วรรณกรรม และเอกสารวิชาการทั้งประเทศไทย และต่างประเทศที่เกี่ยวข้องในการวิจัย หัวข้อเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมพฤติกรรมป้องกันการ บริโภคบุหรี่หรืออิเล็กทรอนิกส์ของเยาวชนในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร”

เอกสารอ้างอิง

1. World Health Organization. WHO report on the global tobacco epidemic 2021: addressing new and emerging products [internet]. 2021 [cited 2023 August 1]; Available from: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240032095>
2. Krusemann EJZ, Boesveldt S, de Graaf K, Talhout R. An E-Liquid Flavor Wheel: A Shared Vocabulary Based on Systematically Reviewing E-Liquid Flavor Classifications in Literature. Nicotine Tob Res 2019; 21(10): 1310-9.
3. World Health Organization. WHO report on the global tobacco epidemic, 2023: protect people from tobacco smoke [internet]. 2023. [cited 2023 September 30]; Available from: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240077164>

4. Department of Health Ministry of Public Health, Thailand and World Health Organization. Global School-Based Student Health Survey 2021 [internet]. 2021 [cited 2023 September 1]; Available from: <https://extranet.who.int/ncdsmicrodata/index.php/catalog/946>
5. Doherty J, Davison J, McLaughlin M, Giles M, Dunwoody L, McDowell C, et al. Prevalence, knowledge and factors associated with e-cigarette use among parents of secondary school children. *Public Health Pract (Oxf)* 2022; 4:100334.
6. Dai HD, Ratnapradipa K, Michaud TL, King KM, Guenzel N, Tamrakar N, et al. Vaping Media Literacy, Harm Perception, and Susceptibility of E-Cigarette Use Among Youth. *Am J Prev Med* 2022; 63(5): 852 – 60.
7. Simpson EEA, Davison J, Doherty J, Dunwoody L, McDowell C, McLaughlin M, et al. Employing the theory of planned behaviour to design an e-cigarette education resource for use in secondary schools. *BMC Public Health* 2022; 22(276): 1–22.
8. กองงานคณะกรรมการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ กรมควบคุมโรค. แผนปฏิบัติการด้านการควบคุมยาสูบแห่งชาติ ฉบับที่สาม พ.ศ. 2565–2570. กรุงเทพฯ: อักษรกราฟฟิคแอนดี้ดีไซน์; 2565.
9. Bandura A, National Inst of Mental Health. Social foundations of thought and action: A social cognitive theory. New York: Prentice-Hall, Inc.; 1986.
10. Hershberger A, Connors M, Um M, Cyders MA. The Theory of Planned Behavior and E-cig Use: Impulsive Personality, E-cig Attitudes, and E-cig Use. *Int J Ment Health Addict* 2018; 16(2): 366 – 76.
11. Ickes MJ, Zidzik O, Vanderford NL. Engaging Rural High School Youth in E-cigarette Prevention and Advocacy. *J Interprof Health Promot* 2021; 3(2): 3.
12. Scheinfeld E, Crook B, Perry CL. Understanding Young Adults' E-cigarette Use through the Theory of Planned Behavior. *Health Behav Policy Rev* 2019; 6(2): 115–27.
13. Aljaberi FKD, Yao-Jr JJ. Predicting Electronic Cigarette Use Among Adults in the Philippines. *Asia-Pacific Journal of Health Management* 2021; 16(3): 243–8.
14. Ajzen I, Fishbein M. The Influence of Attitudes on Behavior [internet]. Lawrence Erlbaum Associates Publishers; 2005 [cited 2023 September 19]; Available from: <https://psycnet.apa.org/record/2005-04648-005>
15. Kelder SH, Mantey DS, Van Dusen D, Case K, Haas A, Springer AE. A Middle School Program to Prevent E-Cigarette Use: A Pilot Study of “CATCH My Breath”. *Public Health Rep* 2020; 135(2): 220 –9.
16. Kim S, Lee H, Lee JJ, Hong HC, Lim S, Kim J. Psychometric Properties of the Korean Version of the Smoking Media Literacy Scale for Adolescents. *Front Public Health* 2022; 9: 731778.
17. Nutbeam D, Muscat DM. Health promotion glossary. *Health Promot Int* 2021; 36(6): 1578 – 98.